

**XI ВСЕУКРАЇНЬСЬКА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
"ВЕЛИКА ВІТЧИЗНЯНА ВІЙНА:
МАЛОВІДОМІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ, ІМЕНА, ПОДІЇ"**

15-16 жовтня 2004 р. в Хмельницькому відбулася XI Всеукраїнська наукова конференція "Велика Вітчизняна війна: маловідомі сторінки історії, імена, події", присвячена 60-річчю звільнення України від нацистських загарбників. Організаторами конференції були Міністерство освіти й науки України, Міністерство культури й мистецтв, Інститут історії України НАН України, Кам'янець-Подільський державний університет, Хмельницький університет регіонального управління та права, Всеукраїнська спілка краєзнавців, рада Організації ветеранів України, Хмельницька облдержадміністрація, Хмельницька обласна й міська ради.

Із вітальними словами до присутніх звернулися керівники області та міста, вони передали учасникам конференції привітання від найвищих посадовців країни. У роботі конференції взяло участь понад 200 осіб, які представляли практично всі регіони України. Серед них 2 академіки, 9 докторів наук, 66 кандидатів наук, науковці, викладачі, музеєзнавці, архівісти, бібліотекарі, краєзнавці, учасники Великої Вітчизняної війни, у тому числі Герої Радянського Союзу Олександр Якимчук та Іван Пробитий. Учнівську молодь представляли: Український державний центр туризму й краєзнавства учнівської молоді Міністерства освіти й науки України, Київське територіальне відділен-

ня Малої академії наук "Дослідник", краєзнавчий молодіжно-юнацький клуб "Досвіт". Науковий форум привернув увагу ЗМІ (на конференції були присутні тележурналісти, кореспонденти газет "Голос України", "Президентський вісник", "День" та ін.).

На пленарному засіданні була заслухана доповідь академіка НАН України, Героя України, учасника Великої Вітчизняної війни, голови правління Всеукраїнської спілки краєзнавців *П.Т.Тронька* "Внесок українського народу в Перемогу в роки Великої Вітчизняної війни". У ній наголошувалося, що "наша перемога, яку ми здобували як могли - це ні з чим не порівняна реальна подія, якої не знав світ, це титанічний подвиг воїнів старшого й молодшого поколінь, це рани та смерть братів і сестер, котрі не шкодували життя в ім'я тих, хто живе й трудиться нині. Переосмислюючи епоху II світової війни, слід зазначити, що український народ сприйняв німецьку агресію як страшну загрозу. Мільйони українців захищали від іноземного поневолення передусім власне життя, життя своєї родини, свою рідну оселю, свою Батьківщину. В історії не буває незручних тем, історію потрібно бачити такою, якою вона була, а не переписувати її, що, на превеликий жаль, роблять деякі історики та навіть політики".

Генерал армії, Герой України, народний депутат України, голова головної редколегії "Книги пам'яті України", голова ради Організації ветеранів України *І.О.Герасимов* присвятив свою доповідь "Згадаємо всіх поіменно... (15 років науково-пошукової діяльності з увічнення пам'яті загиблих і створення історико-меморіального серіалу "Книга пам'яті України")" підбиттю підсумків роботи з видання 250 томів "Книги пам'яті України". Доповідач підкреслив, що ця робота "несе великий патріотичний заряд і служить справі патріотичного виховання нинішнього та майбутнього поколінь на високих прикладах служіння Вітчизні".

Із зацікавленням були заслухані доповіді д-ра іст. наук, завідувача відділу історії України періоду Другої світової війни Інституту історії України НАНУ *О.Є.Лисенка* "Українське питання в період I та II світових воєн: спроба порівняльного аналізу", а також канд. іст. наук, ст. наук. співроб. Інституту історії України НАНУ *Г.Г.Денисенко* "Проблеми висвітлення подій II світової війни у "Зводі пам'яток історії та культури України".

На пленарному засіданні виступив ректор Кам'янець-Подільського державного університету *О.М.Завальнюк*, який наголосив на необхідності створення літопису про участь у Великій Вітчизняній війні кожного населеного пункту, де було б правдиво зображено всі три сили, що брали участь у бойових діях.

Начальник обласного управління Служби безпеки України генерал-майор *М.П.Вавринчук* у своєму виступі зробив наголос на втратах, що їх зазнала область під час війни: понад 330 тис. загиблих, тисячі розстріляних, закатованих, вивезених у рабство мирних мешканців.

У діловій, творчій атмосфері проходила робота 4 секцій. У першій ("Джерелознавчі та історіографічні дослідження Великої Вітчизняної війни") брали участь понад 30 осіб - науковці, аспіранти, учнівська молодь. Було заслухано доповідь д-ра мед. наук, учасника параду 1945 р. *М.П.Чорнобривого*, котрий представляв Хмельницький університет регіонального управління та права. Аргументованими, побудованими на широкій джерельній базі, були доповіді докторанта Інституту історії України НАНУ *В.О.Шайкан* ("Політичні настрої української інтелігенції в роки Великої Вітчизняної війни (за документами архіву НКВС)", канд. географ. наук, доц. Житомирського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти *М.Ю.Костриці* ("Географічно-краєзнавчі

дослідження в роки II світової війни"), наукових співробітників Інституту української книги Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського *І.І.Цинковської* та *Г.М.Юхимця* ("Український плакат періоду Великої Вітчизняної війни у фондах Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського").

Особливими підходами до досліджуваних тем відрізнялися виступи членів Малої академії наук: *Антон Комаровського* ("Контрасти війни в спогадах очевидців"), *Павла Григіля* ("Михайло Кирпонос і оборона Києва"), *Костянтина Омелянчука* ("І в Дунаївцях кувалась перемога"), *Ілони Кириченко* ("Бойовий шлях воїна: Сісевич Адам Григорович").

У роботі другої секції - "Велика Вітчизняна війна в контексті регіональних досліджень" - виявили бажання працювати найбільше учасників конференції. Тематика наукових робіт була надзвичайно широкою. Окремі виступи були присвячені важким умовам життя населення на окупованій території (канд. іст. наук *А.Г.Філінюк* - "Окупаційний режим на Кам'янецьчині та його наслідки (1941-1944 рр.)", наук. співроб. *І.Д.Лиховий* - "Канів у роки німецько-фашистської окупації (1941-1944 рр.)", викладач *В.М.Дудник* - "Діяльність київської міської управи в перші місяці фашистської окупації").

Особливий наголос доповідачі робили на малодосліджених темах, що характеризували боротьбу проти загарбників у різних регіонах України. Д-р іст. наук, учасник Великої Вітчизняної війни *Є.М.Склярєнко* присвятив своє дослідження бойовому шляху 1-ої гвардійської Червонопрапорної армії під час визволення Поділля, канд. іст. наук *В.І.Милуць* - формам партизанської боротьби в початковий період Великої Вітчизняної війни (1941-1942 рр.), канд. іст. наук *П.Я.Слободянюк* - голокосту на Правобережній Україні, канд. іст. наук *С.Д.Гальчак* на нових документальних фактах показав події, що відбувалися на Вінниччині в січні 1944 р. під час контрнаступу німецьких військ.

Тему відновлення економіки в повоєнний період порушили: науковець *Г.А.Вербиленко* ("Визволений Київ: наслідки окупації й завдання відбудови"), викладач *Т.В.Терещенко* ("Відбудова сільських культурно-освітніх установ у 1943-1950 рр. (на матеріалах Центральної України)") та ін.

Робота третьої секції присвячувалась увічненню подій війни. З доповідями виступили: канд. іст. наук *Л.П.Маркітан* ("Події Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр. у кінофотодокументах"), канд. іст. наук *Т.І.Катаргіна* ("Збереження пам'яток історії II світової війни на теренах зарубіжних країн"), музеєзнавець *Т.О.Євстаф'єва* ("До історії встановлення пам'ятників у Бабиному Яру"), д-р іст. наук *П.П.Панченко* ("Жертовність українського народу (за підсумками створення історико-меморіального серіалу "Книга пам'яті України)"), керівник пошуково-видавничого агентства "Книга пам'яті України" *Р.І.Вишневський* ("Енергія пам'яті (про особливості пошукової роботи по створенню "Книги пам'яті України", "Книги скорботи України", "Книги пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубезжем)"). Було заслухано інші доповіді й повідомлення з названої теми. Доповідачі наголошували на активізації пошукової роботи, залученні до неї молоді, необхідності фінансової підтримки з боку держави.

У роботі четвертої секції - "Актуальні аспекти регіональної історії" - взяли участь 16 науковців із Києва, Кам'янця-Подільського, Полтави, Чернігова, Хмельницького. У доповідях і повідомленнях порушувались актуальні питання регіоналістики. Велике зацікавлення викликали доповіді канд. іст. наук, пров. наук. співроб. Інституту історії України НАНУ *Ю.З.Данилюка* ("Усна історія в контексті реалізації державних програм підготовки "Історії міст і сіл

України", "Зводу пам'яток історії та культури", науково-документальної серії книг "Реабілітовані історією"), канд. іст. наук, завідувача кафедри Київського міського педагогічного університету ім. Б.Грінченка *О.І.Боня* ("Військова біографія Леоніда Брежнєва: міфи та реальність"), канд. іст. наук, наук. співроб. Інституту історії України НАНУ *В.І.Дмитрука* ("Закриті листи ЦК КПРС як один із шляхів формування громадської думки щодо подій 1968 р. в Чехословаччині"), канд. іст. наук, завідувача кафедри Хмельницького філіалу МАУП *С.В.Білошицького* ("Діяльність РКП(б) - КП(б)У по розколу та ліквідації єврейських політичних партій і організацій (1918 - середина 1920-х рр.).

Цікавими та змістовними були повідомлення аспірантів: *Валентини Парадній* про національну еліту Правобережної України XVIII-XIX ст., *Олени Шиманської* про культурно-освітню діяльність В.В.Зінківського за часів гетьманату, *Вадима Стецюка*, який зробив спробу аналізу діяльності військових комісаріатів напередодні Великої Вітчизняної війни (на прикладі кол. Кам'янець-Подільської області), мол. наук. співроб. *Т.В.Пастушенко*, яка здійснила історико-статистичний та джерелознавчий аналіз долі остарбайтерів Київщини.

На заключному засіданні було підбито підсумки конференції й ухвалено рекомендації, в яких ішлося про необхідність дальшого розгортання досліджень, присвячених подіям війни, вивчення малодосліджених аспектів, відображення в наукових працях історичної правди, ліквідацію "білих плям" і перекручень. Наголошувалося на активізації нагромадження джерельної бази методом усної історії, публікації документальних матеріалів із українських та закордонних архівів. Учасники конференції підтримали ініціативи щодо необхідності видання багатотомної історії Великої Вітчизняної війни та удостоєння авторського колективу історико-меморіального серіалу "Книга пам'яті України" Державної премії України. До Міністерства освіти й науки звернулись із пропозиціями щодо створення експертної комісії з розгляду підручників із історії України для загальноосвітніх шкіл, активізації розробки та впровадження до шкільної програми курсу "Краєзнавство", надання матеріальної підтримки шкільним музеям, пошуковим загонам, заохочення юних істориків-пошуковців, що досліджують історію Великої Вітчизняної війни.

У зверненні до дослідників рідного краю, учених, викладачів вищих навчальних закладів, музейних та архівних працівників, ветеранів війни та праці учасники конференції наголосили, що XI Всеукраїнська наукова конференція проходить у знаменний рік - рік звільнення України від окупації, що була одним із найжахливіших періодів історії українського народу. Було звернуто увагу на проблему догляду за військовими похованнями. Наголошено на необхідності якнайскорішого поновлення зв'язків українських дослідників із державними архівами Російської Федерації (особливо щодо допуску науковців нашої держави до відомчого архіву міністерства оборони Росії). У зверненні висловлено заклик до створення всеукраїнського центру усної історії з обласними, міськими, селищними й сільськими відділеннями. У його фондах могли б зберігатися безцінні свідчення учасників славетних і трагічних подій нашої історії. Учасники конференції закликали науковців, викладачів вузів, учителів шкіл, ветеранів докласти максимальних зусиль щодо збереження правди про вистраждану народом перемогу.

За підсумками конференції було опубліковано 3 збірники доповідей і повідомлень, загальним обсягом 87,52 арк.